

1

1b

Xo tanya dihlapi.

Maina a dihlapi ke lesola (paboro), sexaxa, kxoka, kxopamabye, mohlela, motla le pula.

Lesola (paboro) ke e kxolo e telele ke e ntso mo moseleng wa yona e na le lexaxa le mo xo felelaxo setopo xo na le lexaxa xo fihla moseleng le ka dimpeng maxaxa a na a hlakana moseleng, e na le hloxo ya phaphathi dinko tsa yona di no ahlama kas ebaka ya tswalla e na le ditedu tse nne ka mohlaxareng wa ka xodimo le wa ka fase le ona di nne e na le meno a manyanyanana, mmala wa yona ke o moso. Ke hlapi e o hwetsanaxo e raloka kudu ka metsi e ja mobu le nama xoba mauswa le ditsie.

Kxopamabye hlapi ena ke e kopana byale yona xa e na ditedu, ditedu a ke re ditedu tsa xo tswana le tsa batho, aowa ke difonko e noba tupana e telele ka fase xa ela le xona tupana.

2

Byale yona e na le dipheko tse nne tse e hlapaxo ka tsona. Ka mokolong ke phexo ka e tee. Mosela wa yona o na le lexaxa, byale wa yona o na le maforo mo xare xa ona. Le yona e na le meno a manyana meno a tsona o ka tsentsha monwana wa phopholetsa o tla kwa a hlapi. Hloxo ya yona ke e ntso empa mmele le ona ke o moso, fela o nyakilo hlakana le bohubedu. Hlapi ena e rata kudu xo patlama, byale kudu e utama ka fase xa mafsika, dijo tsona di ja dijo ka di tee.

Mohlela (selemon) ke hlapi e thswau le yona e na le lexaxa moseleng, le menonyana a manyana, le dipheko tse nne tsa xo hlapi ka tsona mmele wa yona xa o na makxakxatlepa, e na le maxe a byale ka noxa xe o e bolaile o a hwetsana kateng xo yona, e na le difonko tse nne tse nyane e na le dilaxexaxe tse pedi ka fase xa mohlaxare wa ka fase.

3 Sexaxa ke se sekopana se lekana le kxopamabye, empa sona mmele wa sona o na le makxakxatlepe mokolo wa sona ke lexexema o na le moetse, xe se eme wa hlurumuluxa xe sa thala wa hunyela se na le dilaxalaxa tse pedi msala wa sona ke lexexema mo xare ya ona o kxohlometse ka matheko o na le dinhlana. Hlapi e na e na le marapo a mantsi le yona e byale ka dihlapa ka moka e ja mabu, le dijo le dinama le ditso.

Motla-le-pula, hlapi ena e noba tolotofo e na le dipheko tse nne mokolong e na le pheko ka e tee, mosela ona ke laxaxa mmele wa yona ke o moso, e na le difonko tse nne. Ba re ke motla-le-pula ka baka la xore mabakeng a mo dipula di ena le xona e bonalaxo o fumana e taboxela xodimo e tswela kxakala e sepele le metsi a pula, tse dingwe ba tsama ba di swara metsing a maxakwa, kxanthe lebaka la mo dipula di sa ne xa e bonale.

4 Kxoka ke hlapi e kxolo e telele kudu le bokoto ke e koto, ke e ntso e na le mokolo wa lexexema e seng kudu yona xa se xantsi mowe motho a ka dulaxo a e bona, aowa, e dula ka mafsikeng a melete. Xe o ka hwetsana kxoka e hlapa tsibuxong xoka xe o ratha le noka wa hwetsana e hlapa ke xore mmele wa xako o sa lokile xo tla na pula. Hlapi ena e na le sehla, ke xore ba re xo e swara ba e swara ka distla tse pedi mabakeng byale yona xe e menekana ke moka ya thella ya tsa ke moka ba e lesetsa ya boela ka metsing ba tsea manteledi ala a yona ba ya ba hlakanthisa le dihla ba xo hlabela ditso tsa mmele ke moka ba xo hlabetse khemese xe o elwa le motho o re ke a swara wa no thella. Ba e swara ka solobo ba fera dithswana tsa xo tula xoxa, ba swara sekwexwe ba simula serope sa sona ba hlomela se lobole e le xore selobo sena le sona ka kowa ba tlemellaxo lenti ba ferile xona xo xahlane, byale lenti ba difolela ke moka ba xokella phateng. Byale ke moka xo fedile ba thoma xo lahlela selobo mowe kxoka e dulaxo ba thoma xo e bitsa ka kopelo ba re,

5

belebele kxoka ntle o tsee, belebele ntle o tsee sekxwekxwe, ke moka ba no epella byale xo fihlela e tswa e xoma e boela moleteng, empa bona ba no tswela pele le xo epella ba sa fele pelo. Mafello e tla ba ya tla ka lebelo ya tsee sekxwekxwe, ke moka ba e lesetsa xe byale ba e kwa xore e xoxa lenti e boela moleteng ke moka ba e xoxa xe e tawa ka lefsikeng o tla ka o bonemakxolo e tla re xo tsokatsoka e ya kowa le kowa, metsi a teiwa o hwetsane e butse tsela empa ba ba ba e xoxela ntle byale mowe xe ba nyaka xo e bolaya ba no e lesetsa yona e tla no bolaya ke letsatsi. Maina a dihlapi tsena di setseng di ngodilwe ka xodimo ba di tanya ka selobo pitsa le seroto.

6

Byale selobo ba hlomela tsie xoba nama xoba ba bopa buuswa byale ba lahlela selobo kaxare xa metsi byale di tla fihla di tso tlola di eja ka moraxo e ngwe e tla ba ya fihla ya metsa selobo, xe mothei a bona lenti le ya kowa le kowa o xoxa lenti ka xo phakisa ke moka a e lahlela ka moraxo xaxwe, ewe fase a hlomole selobo a e lesetse e le byale, e tla no ba e taboxela xodimo le fase xo fihlela letsatsi le e bolaya. Ke moka ba tlo no dira byale byale tse dingwe di hwanyoxa di boela ka metsing, tse dingwe di a kobolla selobo. Xe ba bolaille kolobe basenanyana ba rwala mala ba ya xo hlatswa byale ba tswabulla matswabu a mala, mosexare ba yo hlwa ba loba dihlapi ka ona. Pitsa ba rwala pitsa e sa na le maxoxo ba fihla nokeng ba e tlema mmele wa yona ka manti byale ba tsee lenti le lengwe ba kopola ka mo le ka mo lewe molobi a salaxo a swere ka lona ke moka ba fakela pitsa ka metsing.

Byale xe dihlapi di bona dihlahla tsa mauswa di etswa ka nthse, di kaba di eja, xe di feditse ke moka di tsena kaxare xa pitsa, ka xobane ke maxoxo tso thoma xo kokona, byale mothei xe a bona xore di xona ka pitseng o phakisa xo kuka pitsa ka pela, ke moka o ya kxolenyana le noka o falatsa metsi xore xe metsi a ela a se ke a

fihla nokeng a nopya sebakeng.

Seroto sona ba thella moroko le sona base tlema ka dinti
byale ka pitša mokwa wa ^gko reya ka sona o byale ka wa pitša.

7 Mosebe ka ona o no sepela ^gxabotse o letella e e patlamileng
fase, byale wa tsentša mosebe ka ^gare ^gka metsi byale wa re ^gko
bona ^gxore ^gkkausisi nayo wa hula, ^gke o e hlabile o tla bona e theba
le lehlakanoka la mosebe, byale o swanetse ^gko lebella lehlakanoka
ka mo le ^gyaxo e le ^gxora wa bona e le sipidisa ke e ^gkolo ^gke e bona
lehlakanoka le eme byale o swara lehlakanoka wa ^gxatelets'a fase,
yo mongwe a tsona a swara mosebe ka mola fase le ka ^gxodimo ke moka
a e nthse ka ^gare ^gka metsi.

8 Dihlapi ^gktale e be ba sa di je ka baka la ^gxore e be ba re
ke noxa, byale ^gxware ^gko fihleng xa maburu mo naxeng e, ba bona
ba e ja, byale ba bangwe le bona ba thoma xo ja empa leina le la
noxa lona xa le tloxe le xona xa se batho ba bantsi ba ba jaxo.
Ke ba e ja tsona di na le mosomo o mokolo wa xo tloxa marapyana
a tsona ka xobane marapyana a tsona ka xobane marapo a tsona ke
metlwa la xo beta wa hwa, byale moxedimo xa taba e mo Basothong
xa e na bohlatse ba re ba ukwile bona Maburu. Ba di apexa ka
pitsa pele xa xore ba di apexe, ba re xo di tanya kowa nokeng ba na-
pa ba di tulela nthse ke moka ba di hlatswa xore dilele (xo thella)
xo tloxe byale bawe ba jaxo dihlapi ba swanetse xo tsea bya bona
buuswa ba dula theko ba ja, baji ba hlapi ba re e a tsefa, fela
xe o khiba o no khiba yona ba re hlapi e e di phalaxo ka xo tsefa
ke kxopamabye le mohlela, tsona di nama tsa tsona xa se diphusuphu-
su. Lesola le na le dinama tsa diphusuphusu byale ka nama ya kxo-
xo ya mo mokakeng, nama ewe xa e kwale bose bya yona. Batho ba
bantsi ba sa e sata ba re hlapi ke noxa xa ba e je, xa ba bakae ba
ba jaxo mo naxeng e ya xesu, le xana lehono xo byale.

le diretseng le epa melete le dula ka ⁹hare ⁹ya yona ^Gxe le bona mo-
 tho le ⁹thabela ka ⁹hare. Mesepele ya lona le sepelela hlakoring
 ke masepelela keke. Eyale ka merwana e ya lona byale ka ⁹xe e le di-
 nhla la ⁹xo tsipa ka yona ba re o fetoxa ⁹mosadi ⁹xe le lomile mosadi
 o fetoxa ⁹monna. Eyale taba ena e byale ka ya mabapi le mmutla, ke
⁹xore mosadi ⁹xo fetoxa ⁹monna ke ⁹xore le bolaya tswala ya mosadi
 yaba moopa, byale monna le yena eba mokolokoto ke ⁹xore ⁹xe a bataxa-
 11 ne le mosadi ⁹ya monna ⁹xaxo sa tswa selo o byale ka ⁹khomo ya phaxola.
 Letlapak ⁹xerere a le lewe, ba le bolaya fela ka ⁹xo tsea dihlare le a-
 lafa sehuba sa ba banyana se bareng ke lethakho, ⁹xo mabapi le basadi
 le tsena di⁹hetleng tsa mosadi yo a bofediwaxo.

Polometsi ke e ntso, e na le mokolo wa ⁹lexexena ke e ⁹kholo e na
 le maoto a mane a na le marafa, fela ke sepapatlela. E dula ⁹hare
⁹ya madiba byale dikorelo tsa yona di ba ⁹khole le budiba byale
⁹xe motho a nyaka ⁹xo e bolaya o thoma ka budibeng a tuma a e ya
dilrelong tsa yona, ⁹xe o ka e hwetsana mowe dimpya di e swara le
 nokeng e se suya fihla. Noxa ⁹ena ⁹ya e lewe ba e bolaela fela
⁹xore ba dire dihlare tsa mokhemese ba re ⁹xo e bolaya ba tswiya
 ba tsea mok⁹xopha wa yona ba tloxa nao. Byale ba yo sila mok⁹xopha
 ba phahlaxanya le mantheledi a ⁹khoka ditsiba tse dingwe tsa yona
 ba sete ya ba marala ba tlemella matso⁹xong. ^Gxe ba e theta ka
 mok⁹xopha wa yona ba re ke polometsi ke e tlakala. Ke ⁹xore yena o
 12 re wa fofa byale ka setlakala ⁹xe se tsere ke phefo o bonaxo se re
 nyoke-nyoke yaba ke moka se sepetse. Thalabudiba keselwana se
 senyana kudu se seso. Kudu o di hwetsana madibeng le madibaneng,
 byale o tla no hwetsana di le ⁹xedimo ⁹ya metsi di raloka, di na le
 lebelo kudu. ^GXa di lewe ba no di swara fela ka baka la ⁹xore e na le
 sehlare sa boloi ⁹xe ba nyaka ⁹xo ⁹xo bolaya ba di isa mowe o nyaxo
⁹xona ke moka ha tsea lesepa la ⁹xaxo ba ya ba le anaxa la oma.

13

Byale xe le omile ba nyakela lehuhumedi, le yona thalabudiba ke moka ba phahlaxanya le masepa ala ba sila, yaba buupi byale ba rwala ba ya nokeng nao ba fihla mowe xo naxo le mahlakanoka byale ba bona lehlakanoka le le binaxo ba le ripa ka boxare ba le fuhlisa xore e be naka byale ba theele dithsila tsa xaxo ka xare byale ba tsee seripasa ela ba tswalle ka sona. Ba se tatetsa ka lesika la motho byale ka kxakala ba swarisa ka motu wa nosi ke moka xo fedile ba tloxa lehlakanoka lesala le bina, ke moka kotho yola o tla kwa a swere ke xo ya kantle, empa xe a e ya kantle a dire selo, a leka ka matla xo kokomosa xore bosepa bo tswa, bya xana le ka bo moswana o tla no dira byale kateng xo loma a lala a lla bosexo le mosexare mpa yola e kokomoxa, mafelo o swanetse xo hwa.

14

Bolwetsi byona xa bo na ngaka, ngaka ya byona ke xore lehlakanoka motho yola wa xo dira a boele a e a tibulle lehlakanoka a falatse dithsila tsela di sepele le noka mowe le yena moloiwa o tla thima xo byexa. Ke modiro wa thalabudiba e wele tlapeng sekxwekxwe a sexa ya re o sexa mantheledi a botlape sekxwekxwe. Dikxwekxwe ke dilo tse disehla empa di tswakane le buhubedu, di na le mpya tse dikxolo hloxwana tsa tsona ke tse dinyana. Se sa mpa e kxolo ke sa mosadi, sa monna kese senyana. Sekxwekxwe ka se tee se beela maxe a mantsi a xo kxokaxakxokana e noba marere fela mowe xo naxo le mae o tla bona e le dikxokolonyana tse diso, mowe ke mame a mathomo byale ka moraxo a phaphasa e ba dinokolwane ke leina la tsona. Dinokolwane tsena ke tse diso di na le meselanyana e menyana xe di tlo bola mowe eba dinokolwane tse dikxolo tse dithsehla tsa mesela e metelele. Byale ka moraxo se tswa maoto a ka moraxo sekokomala ka ona byale xe xo etswa matsoko ke moka mosela wa ripexa, byale ke sekxwekxwe.

Senana ke se sentso se na le maoto a mane a se se sexolo xo lekana le sekxwekxwe, dimpya di xotse empa ke kukutwana, xe se lla se swere keselo o kwa se re tswii, kxathe sekxwekxwe xe xe se tswere ke selo xa se lle, fela xe sethabile o tla kwa

15 di lla mo dinokeng kudu di lla bosexo le xe e sa le ka mabanyana
 o kwa di re kxwee-kxwee kxwee-kxwee. Byale xe e le bosexo o tsela
 nola wa kwa di lla sepela o se ke wa thoxa xa xo na selo fela xe
 o ka kwa di sa lle xoma xona le teng ba letsibuxo. Kudu di lla
 lebakeng la lehlabula lona lebaka lewe le beufisa kudu ka xobane
 dinakangwedi di a thapha. Dinakangwedi ke dilo tse dingwe tse byale
 ka dinanedi empa tsona di a fofa di tuka di fela di tima byale
 ka xe nke o ka be o tswere mollo ka seatla byale wa fela o khupara
 seatla ka sebakanyana o xoma o khurupulla ka xo phakisa, se byale
 senakangwedi. Le moro le ona o byale fela moro ona o na le
 mollo o moxolo ba re o swara ke baloi ba fakela ka mahwafeng byale
 xe a sepela o fela a emisa mahwafa a xaxwe mollo o bonala, a fela
 a khurumetsa byale byale e le xore yena wa sepela.

16 Byale xe noxa e kaswara senana xa e kxone xo se metsa xe o
 kwa se lla ke xore mmele wa sona wa kokomoxa le xona o tswa mafsi
 byale xe se re tswii, se tlala lexano la noxa ya tswa ya boela ya
 se swara sa boletsa sa dira byale ya tswa byale byale xo fihlela
 e se lebella ke moka se tloxe. Le sona senana xa se na mosela.
 Lesele le sona e sa le mehuta wa bo dikxwekxwe empa sona se na le
 maoto a matelele kudu byale sona xe o se hwetsana se a taboxa sa
 re pharere se na le ditabo tse dikxolo. Mmele wa sona ke o
 mosehle o tswakane le bontsonyana.

Mankwelemanane ke o moxolo xo feta sekwexwe byale ona o na
 le mmele wa maswebe a o na mosela ke o mosehla o tibile ka
 buhubedunyana. Byale ke mankwelemanane ka baka la xore xe o sepela
 wa pharuma o re tabo pharu tabo pharu byale byale ke xona mosepele
 o sepelwa.

Mapilwane o dula mehlakeng ya diretse ke o moso, o na le maoto
 a supaxo a makopana, le mosela o mokopana. Ke selwana se senyana
 se tsibya kudu ka baka la xore xe se ka xo tswinyatsa o tswa diso

17 ka dipaleng tsa baba motho wa tsona xe a sepela wa raila, byale sehlare sa xo alafa ke molelele wa noka. Se byale ka motho xe a ka xo psinyetsa hloxo o tswa ditlapela mo hloxong. Ditlapela ke dinthonyana tse dingwe tsa xo se babe meriri ya hlobexa ya reteletsa xwa tsama xodira dikxobanyana, mo xona xwa ba mo xosehla.

Kwahle e na le mabala a mahubedu le a masweu nakolo wa yona ke lexexema e na le mosela o motelele le maoto a mane a makopana e na le marofa e phela ka metsing, ntle e tswela fela xo orela letsatsi. Xa e lewe ba no e bolaela xo nyaka mokxopha wa yona kudu o nyaka ke dingaka ba o tsenthsa dihlareng tsa phofelo. Ke tsona dilo tse diphelaxo ka metsing, di byale ka bokutu le kwena, byale tse pedi tse tsa tsona di setse di ngodilwe. Lefase le ruile dilo tse dintsi kudu byale ka xo batho ba re hlapi ke noxa, ke
18 ngola maina a mehuta ya dinoxa ke a:- Lebutswa-pudi, hware, mokopa, marabe, sefelenyane, mupula, leseka, mapa-lekokotle, lekwethe, letopi, sabapudi le lesika-pitsi. Ana ke ona maina a dinoxa byale di na le raina a tsona le sebopexo di fapane kudu ka mebala ya tsona. Byale ke tla thoma xo hlalosa mekxwa le mebala ya tsona.

Lebutswa-pudi e na ke noxa e kxolo e thsehla, ya mosela o motelele e na le hloxo e kotwanyana e dula dithabeng molelele ya yona e byale ka ya pudi e re mee mee. Xa se xantsi e ka hlwaxo e boniwa le xona ya xo bona pele e swanetse xo leka ka maatla xore e utame. Mokxwa wa yona e roba dikxong e kxobakanya mowe e dulaxo xona, xa xo na motho yo a ka yaxo a di tsea e sexe o ka hwetsana mong matwetwe wa ngaka a hupa a kxona a yo tsea. Xe a sa hupa xabotse
19 o tla re xe o re ke a fihla wa hwetsana e eme e nyaretsitse hloxo ya ka xodimo xa dihlare e letetse wena e nyaka xo bona xe o batamela kraufsi le yona, xe o sepela o inametse fase o tla kwa xe o setse o ewa fase, ka xobane e loma motho ka xare xa hloxo,

mola e tiyaxo xa tee le joo xa e be xona e noba xo wa fase o omile byale ka lexone, yona yaba e tloxile le sethsiba. Xe o ka ba wa fihla wa tsea lexone la yona wa tshaba e sa tloxile xe e fihla e swanetse xo xo lata, xo fihlela e fihla motseng wa xeno, e tla lala e lla bosexo ka moka xo fihlela bo esa e rarela le lexora la motse, xo khutsa yona e se xore e bone lexone la yona e rwale e tloxe. Xe e bona xore mahube a basadi a hubetse ke xona byale e rexo sikora e boela xae xa yona.

20 byale mowe mong wa motse o swanetse xo bona xore ngaka e mo furile a tsee lexone a lahlele ka moraxo xa lexora la motse, e tla re bosexo byo bo latelaxo ya tla ya rwala yona mong. Xe a sa ka a dira byale e tlilo dira kotse motseng dipudi, dikxomo, dinku le dikxoxo le dikolobe di a bolaiwa ya kxona e xo tloxela. Ba re e kile banna ba batsomi ba ile xe ba tsoma dipela byale dipela tsa tshabela le rokong aowa, dimpya tsa tsena tsa boka pela le bona ba ya e be xona le dihlare tse dikxolo byale erile xe ba setse ba ya fihla monna yo mongwe a re meriri ya ka ya tshaba yola a re o na le byoi a rie, yola a re wa tseba xore meriri ke ngaka, byale yola a se ke a mo theletsa aowa, ba sepela yola yena a sepela ka maseme, a lebella kowa le kowa. Erile mola ba setse ba bona dimpya yola a bonaselo se se sehla se eme a isa naso mahlo a xaxwe xodimo a bona moetse maleme e le borarakano byale a re xo yola lebella xodimo o bone le ja pela le ka xodimo xo rena, o ile 21 xa re ke isa mahlo xodimo a e bona, ba ile ba lahla matsolo le melamo le bo maxaxane le nesebe ba tshaba ba fihla xae, ba pauluxile e le ba basehla. Kxathe xe maleme a yona a e tswa e be e tswa mare, byale mare a yona a ba tswela ba ile ba babya mafelong xa twetsi ya bona ba hwa. Noxa ena xe o ka kwa e llawa ba wa e bona ka mahlo xe e sa xo hlolle xo tla hwa wena. Kudu kudu o ka se ke wa e bona e noba makatika awe basotho ba direlaxo batsumi, e sepela

bosexo mosexare e hlwa e robetse ka maweng. E ja dipela le dipudi.

Hlware noxa ena ke e kxolo kudu e na le sepe, ke e thsehla fela e na le mabalabala a masweu le a mantso, mosela wa yona ke o motelele empa ke o mokoto. Sepe sona xa se xona ba nora xore mo ile ya tswara phoofolo ya e tantetsa e ya hwa. Kxathe e re xo tswara phoofolo ya e tantetsa byale phoofolo ya e tantetsa, byele phoofolo ya kitima nayofela mo e hwetsanaxo sehlare e phereketsa sehlare ka mosela wa yona mohlomong e ka nodira mahuto a mararo xoba a mane. Nkile ka re kesekela byane ka kwa phuthi e lla, byale ka thoma xo kitimela xe ke fihla ka hwetsana xore ke noxa e tatetsitse phuthi mosela wa yona o tatetsitse sehlare, byale ka thsaba ke tloxela le byane yaba ke lebaka lamo letsatsi le ya madikelo ke ile xe ke fihla xae yaba letsatsi le k diketse mahulele a hwile byale ka fihla a bolela taba e, ba re aowa, xo lokile o tla ya o re supa ka moswana ke hlware xa xo na noxa e e phereketsaxo diphoofolo kantle le yona a re itse e le phutana ra hwetsana e mitsitse e tloxile. Erile e sa le xosasa ba ntsosa ba re a rie o re supa, aowa ka tsoxa ka ba eta pele, erile mola e setse e le kxaufsi ka ba supa ka monwana ka re ke xana kowa sehlareng sela sepelang. Ba feta ba eta pele ka ba sala moraxo, aowa, ba hwetsana ka nnete ke hlware e mitsitse phuthi ya pholo, byale dinaka tsa yona di setse kxakala e sita xo metsa e emetse xore e bole e kxone e metsa. Aowa, ba napa ba e bolaya. Ba e tswiya ba rwala mokxopha wa yona ba isa xae, phuthi ba nthsa ba e rwala le yona ba bangwe ba nthsa marapo a hlware ba rwala bawe ke dingaka. Eyale ba re xe ile ya bolaya phoofolo ba re e re xo bona xore e hwile ke moka ya thoma xo e latswa xore e thelle e kxone xo e metsa. Eyale xe e le phoofolo ya dinaka e ka no kxona xo metsa setopo dinaka tsa xana xo feta e swanetse xo dula mowe xo fihlela phoofolo e bola nyale hloxo le dinaka di wa kowa, byale e kxone e sepela.

Mowe e naxo xona o tla kwa ka dintsi di re ngoo. Mokxopha wa yona ba dira hlware ka ona ke xore hlware ya bahloloxadi ke sewe se nyakexaxo xo hlware.

24

Mekopa ke noxa ya thaba ke e ngwe ya dinoxa tse dikxolo le yona ke noxa e kxolo e dula ka maweng kudu o tla e hwetsana marokong. ke e thsehla e na le mosela o motelele le yona mong ke e telele, mowe xo naxo le dipela le yona xa e hlokexe swana le-leja-pela e se ke ya xakanthsa leja-pela ke yona lebutwapudi. Noxa tsena di fapanetsana kudu le batsumi ba dipela bala ba xo bona leja-pela a ba ka ba lemoxa le ile la ba kwatisa ka mmele wa lona byale ka xe ba e tswa ba le kxole, xe ba fihlaxae yaba bohloko bya yona bo setse bo ba tsene mmeleng. Papaxo Setimela Morei o ile a re a tsoma dipela byale ka xe e le setlwaelo sa xaxwe xore xe dimpya di bukile dipela ka maribeng o be a fela a tsena ka maribeng o be a fela a tsena a di bolaya. Byale ka tsatsi le lengwe tsa boka ka lexaxeng le lexolo la melete e mmedi, o mongwe o le ka fase o mongwe ka xodimo byale dimpya tsa boka ka wa ka xodimo erile a sa fuhlisa dipela e be ba le ba babedi a hlaba pela e ngwe ya lla byale ka xe nke xa e exa fela yaba yena a na sebaka wa xoxa ba okwa e ka phefo ya thotha ba ile xe ba re ba lebella ba bona e tsena ka leribeng yaba ba lesetsa pela e boela matlologyeng, ba epopa xo lebellafela xore ba tla dira byang, aowa, ba bona e tsena ka maineng wa ka fase erile xe e feletse xo tsena ba tswa ba thsaba ba siya le dilo tsa bona tsa xo tsoma le lehono di napile di lobile. Xo tsoma xo thata ke nnete xe ba re moro ba mo tsefela ba sibi batsumi pelo di a baba.

25

Marabe ke noxa ya mabala a masweu le a mahubedu, le yona ke noxa e kxolo mosela wa yona ke mokopana fela yona mmele wa yona ke o mokoto xe ile ya lona motho e konoxetsa meno byale sehla sa yona ba swanetse xo sexa mowe e lomilexo ba nthsa meno ke moka motho o tla fola.

26

Ea re xo na 'ona le nakoko marabe a re hware o ka metsa ke xore xe ba rialo ke xore yona ka nosi xa e na bohloko byale ka dinonxa tse dingwe e byale ka hware byale hware yona e thusa ka xore ya swara selo ya metsa. Xe o xo bona a o na taba naxo le xo thsaba xa o thsabe xo leka xo kitima ke mo o tiya ka mafika le xe o loma motho wa thoma a xo xata a sa o bone byale le ona xe o thsoxa wa lona.

27

Sefelenyane ke noxa e nyana fela e dula dithabeng, ke noxa e ntso ke e kopana le mosela wa yona ke o moso, se boxale kudu, le xe o ka se ke wa se xata sona se nonyaka xo loma motho. Byale xe sile sa xo loma o swanetse xo se bolaya, wa ripa mosela wa sona wa phura xona o tla kxona xo sepela wa tla wa fihla xae, ba xo fa byohloko ya nwa ke moka o fodile fela xe o ka sisingwa xo phura mosela wa sona o ka se ke wa fihla xae o swanetse xo hwa tseleng, le xona o tlema leoto ka lenti xore mahloko a sona a se ke a fetela pelong.

Mupula ke noxa empa a se noxa xa o lome, ona ke moso kudu o na le hloxo tse pedi ka hloxo le moseleng o ka se ke wa o tseba. Kudu o bonala selemo, ba upusulla xe ba lema byale ka xe e le leloko la xabo noxa ba o bolaya.

Leseka ke selonyana se se sesenyana se sentso byale sona xe motho a se bona molao wa sona o swanetse xo se swara ka diatla a sehuna lehuto wa se lesetsa sona ka nosi o tla bona se hunolla se sepela, o phethile molao. Ba re xe o sa ka wa dira byale motse wa xeno o tla swa empa ke lekile kudu xo nyakisisa bohlatse bya taba e a ka bo hwetsana fela ba re sewe baxolo-xolo ba se bolelaxo ke threso.

28

Mapa le kokotle ke noxa ya dithaba le yona empa yona mmele wa yona le makxwakxwasipa, mokolo wa yona ke lexexena o nale mosela

wa sepota. Xa se noxa e e nyakaxo xo dula e boniwa, wa e bona e a hlola, motho yo mongwe o tla kwa ba re o hwile xo byalo xe e ka fihlala tsena motseng batho ba motse owe ba tla babya bolwetsi bya xo xomela leho, mohlomong yo mongwe wa bona a hwa. Xe e le motseng o swanetse xore xo e bolaya wa ripa mosela wa yona setopo wa thutella byale mosela wa isa xa dingaka tso xo fetolela dihlare tsa xore xe o bona motho a babya o tle o kxonexo mo thusa ka theidi ya yona.

Lekrwethe ke noxa e thsese ya matala-bala a masehla le a masweu ke e telele empa noxa ena xa e lome motho, mosela wa yona ke fose, motho yo mongwe le yo mongwe xe a e bona a na taba nayo. Fela xe o ka re xo e bona wa re ke a bolaya wa ba wa tiya ka leswika e ya kokomoxa yaba e kxolo mala wa yona xwaba o mosehla fela. Byale le xe o e bolaya e noba ke wena motho wa xo seloke, ka xobane a e na taba le motho le xe o ka e xata o sa e bone e tla xo thsosa fela, e le xore le yona e tle e hwetsane sebaka sa xo thsaba.

29

Letopi yona ke noxa ya ka metsing xe e le ka metsing ke e tala, fela xe e tswetse ntle ke e thsehla, e byale ka leobu, ke e kxolo le botelele ke et elele le mosela wa yona. Ba re xe e ka xo loma o swanetse xo kitimela nokeng le yona e kitimela nokeng ya fihla pele ya tsena metsing ke moka o hwile, xe o ka tsena pele wa ba wa tsela noka aowa o tla phela; Xa xo na bohloko byo bo alafaxo bohloko bya yona kandle le noka.

Sebapudi ke noxa ya molala e nyakiloba e khubedu, empa e tswakantse ka bosonyana e lekana le sefelenyane. Noxa ena e sepela e emella xodimo e lebella kowa le kowa xore e bone motho xoba selo se sengwe e a hunyala ya patlama fase ya kitima o tla re o re ke se bone kowa wa bona se setse se le kraufsi le wena, se rathamotse hloxo ya mona ya phaphathi.

30 Se boxale xaxolo, sa xo hwetsana xabotse se a loma motho xabedi xoba xararo a se etse dinoxu tse dintsi di loma motho xa tee yaba ke moka. Byale tsena ke yona mehuta ya dinoxu, byale hlapi xa e swane le noxa le xona xa e bolaya motho. Polelo ena e bolela ke baji ba dihlapi ba xanetsa xore hlapi xa se noxa le xa di nyakilo xo swana. Dinoxu ba re xo di bolaya ba dira mahloko a xo alafa batho xe di ba lomile, byale hlapi xa e byale.